

Werken met prentenboeken in het lager beroepsonderwijs

Dit is een artikel dat ontstaan is naar aanleiding van ervaringen met het prentenboek "Sprotje" geschreven door J. Held, in de lagere school, in enkele observatieklassen en vooral in het lager beroepsonderwijs.

1. Uitgangspunt : een visie op werken met boeken in de klas

Werken met (prenten)boeken in de klas betekent voor ons eigenlijk het volgende :

- hoe kan je kinderen begeleiden bij de beleving van een boek ?
- hoe kan je hen helpen van een boek te genieten zonder dat ze het gevoel krijgen dat er zo nodig weer allerlei "moet geleerd" worden ?

Deze stellingname zal zijn weerslag hebben op doelstellingen en aanpak. Er zit inderdaad een subtiel verschil in aanpak tussen iemand die kinderen een boek wil laten beleven en iemand die een boek gebruikt als motivatiemiddel en uitgangspunt om kennis en vaardigheden over te dragen. Op 't eerste zicht gebeuren er dezelfde dingen in de klas : een boek en naar aanleiding daarvan een reeks activiteiten. En toch, de doelstellingen liggen mijlenver uit elkaar.

Onze doelstellingen bij het werken met boeken zijn :

- op de eerste plaats : de leerlingen kunnen via de beleving van het verhaal en identificatie met personages komen tot vorm geven aan eigen gedachten en gevoelens.
- en op de tweede plaats : kinderen kunnen door activiteiten rond een boek ontdekken dat dezelfde dingen vanuit verschillende standpunten kunnen bekeken en ervaren worden én op verschillende manieren verwoord worden.

Twee doelstellingen die sterk gericht zijn op emancipatie en het verwerven van een democratische levenshouding.

In de praktijk zal dit er op neerkomen dat er in de klas met het boek wordt omgegaan, dat kinderen op allerlei manieren met het boek bezig zijn. Het boek én de ervaring van de kinderen blijven centraal staan, al kunnen via het verhaal ook wel eens enkele kennisgebieden aangesneden worden. Belangrijk voor de onderwijsgevende om op deze manier succesvol met boeken te werken is ten eerste een vertrouwensrelatie hebben met de kinderen en ten tweede feeling hebben voor wat er op het moment leeft in de groep. Op basis hiervan zal hij/zij een bepaald boek kiezen. Het belevingssucces bij de kinderen zal sterk van deze keuze en van het feit dat de leerkracht erg goed weet waaraan hij wil werken, afhangen.

Meestal zijn leerlingen niet gewend dat er geen leerstof tot doel van de lesactiviteiten staat, daar dienen ze dus wel zeer expliciet op voorbereid te worden.

2. Waarom een prentenboek kiezen ?

Voor vele taalleraars lijken prentenboeken een aparte wereld voorbehouden aan kleuters. Dat is een jammerlijk vooroordeel ten overstaan van deze vorm van jeugdliteratuur. Het wordt hoog tijd dat de prentenboekenrijkdom open gaat voor kinderen, jongeren en zelfs volwassenen. Er bestaan prachtige prentenboeken met hoogstaande esthetische en literaire waarde, die best kunnen genoten worden zelfs door volwassenen.

Een goed prentenboek dat kleuters echt aanspreekt is niet "kinderachtig", kleuters zijn in wezen immers net dezelfde mensen als volwassenen.

Prentenboeken hebben bovendien nog een heel aparte waarde nl. het overheersen van platen op de tekst. Dit kan een belangrijk didactisch hulpmiddel zijn om geremde kinderen te stimuleren tot taalverrijking. Prenten boeien veel direkter. Ze nodigen uit tot vertellen, interpreteren, discussiëren, uitbeelden of schrijven, kortom ze zetten aan tot taalgebruik.

Voor kinderen die moeilijk praten of lezen kan dit een opening zijn om de wereld van boek en verhaal te leren kennen en genieten.

De voor die kinderen soms onoverkomelijke luister- en leesconcentratie staat die beleving van het boek niet langer in de weg. In de beroepsschool kan een prentenboek om die reden erg zinvol zijn. Voor de keuze van dat boek is het belangrijk rekening te houden met de punten uiteengezet in het eerste hoofdstuk van dit artikel.

3. Een voorbeeld :

"Sprotje" is een sprookje verteld door Jacqueline Held en geschilderd door Arnaud Laval. Dit boek is uitgegeven bij Lemniscaat, Rotterdam.

Het verhaal gaat over een jongetje dat liever een vis zou zijn. Hij houdt er niet van allerlei karweitjes te moeten doen die bij jongen-zijn horen. 't Liefst van al speelt hij met zijn vrienden, de vissen. Hij vraagt raad aan de walvis en met de hulp van alle vissen kan hij ook een vis worden. Zijn ouders doen al wat ze kunnen om hun zoontje terug te winnen. Sprotje voelt zich machtig totdat zijn vader, die visser is, belooft van beroep te zullen veranderen als Sprotje weer een jongen wordt. De jongen voelt zich verplicht weer een mensenkind te worden om zo zijn vrienden, de vissen, de helpen.

De illustraties bij dit boek zijn zeer mooi en sfeervol. Zij kunnen een belangrijke inspiratiebron zijn voor teken- en schildertechnieken, én voor kostuum-, decor-, en attributenontwerp bij spel.

Rond dit boek zijn een hele reeks verwerkingsactiviteiten ontwikkeld in verschillende omstandigheden door verschillende mensen. Wij geven een opsomming van die werkvormen en opdrachten die volgens ons het meest beantwoorden aan onze visie op werken met boeken. Keuze en volgorde van activiteiten voor jouw klas bepaal je zelf. Dat hangt

nauw samen met de thematiek die bij de leerlingen leeft en waarvoor jij dit boek uitkoos, én met jouw doelstellingen daarbij.

Enkele thema's waar dit verhaal kan bij aansluiten :

- vriendschap met dieren
- in naam van echte vriendschap...
- ik wil liever een dier zijn, dan kan....
- ik wil wel/niet een jongen (meisjes) zijn, omdat..
- dieren, ons voedsel, en wat met dierenbescherming dan ?
- ouders, kinderen, macht

Een reeks activiteiten en opdrachten :

1. Aan de hand van de prenten bedenken de kinderen zelf het verhaal. Voorlezen of vertellen van het verhaal uit het boek en vergelijken met vertelsel van de kinderen.
2. Gesprekspunten :
  - Waarom wil Sprotje een vis zijn ?
  - Wat zou jij willen zijn en waarom ?
  - Wat is akelig/fijn aan jongen(meisje) zijn ?
  - Iets opofferen.(vader, Sprotje, de vissen)
  - Erg verschillend en toch samenwerken: kan dat ?
  - Heeft Sprotje juist gehandeld ?
3. Commentaar op het verhaal kunnen uitdrukken. Dit kan d.m.v. een bodeverhaal. Een toevallige voorbijganger heeft alles gehoord en gezien. Hij/zij gaat met toevoeging van emoties en bedenkingen het verhaal aan een welbepaald persoon doorvertellen.
(vb. onderdaan-koning)
4. Spelsituaties :
  - ontmoeting met Sprotje spelen en praten over hetgebeuren, de oplossing..
  - spiegelbeeld : Sprotje voert gesprek met alter-ego, zijn geweten, dat hij in de spiegel ziet.
  - vader-zoon : machtsverhoudingen die wijzigen visueel uitbeelden.
5. Informatie zoeken : vissoorten die vernoemd worden, opsommen en opzoeken in woordenboek, encyclopedie, biologie-

boek, kookboek..., Collage ontwerpen. De geschetste vis-
senwereld wordt herkenbaarder. Andere mogelijkheden :
bezoek vishandel, dierentuin,...

6. Sprotje wordt een vis : uitbeelden, attributen maken, de
samenstelling van een vis ontleden, informatie verzamelen
en tot spel verwerken.

7. Ontwerpen van een eigen vissenwereld waarin jij je thuis
voelt. Hoe ziet die wereld eruit ? Welke vissen zijn er ?
(groepswork, tekenen en schrijven of ontwerpen en spelen)

8. Verhaalsituatie op zichzelf betrekken : zelf in de vis-
senwereld stappen, je voorstellen, jezelf veranderen en één
menselijk lichaamskenmerk behouden, een naam kiezen, pro-
bleemstelling ontmoeten vb. oceaanvervuiling of bedreiging
van een bepaalde vissoort.

9. Creatief taalgebruik : de namen uit het boek en de
schrijfstijl kunnen vertrekpunt vormen voor taalspelletjes
vb. namen ontwerpen klank- of rijmgedichtjes maken. (Dit
kan gebruikt worden in collage of spel)

10. Na het verhaal : schrijfoefening inleving in Sprotje
-een bladzijde uit het dagboek van Sprotje schrijven (de
volgende dag, een jaar later, tien jaar later) .

Dialog voeren - Sprotje ontmoet 10 jaar later de walvis-
Heeft zijn keuze de vissen echt geholpen.

Dit zijn slechts enkele mogelijkheden bij dit verhaal.

Andere mensen, andere situaties, nieuwe mogelijkheden. Eén
ding is zeker, er valt met prentenboeken heel wat te bele-
ven in de klas.

Lieve De Pau
Linda Van der Auwera

Tot slot : Enkele klaservaringen.

De praktijk :

Ervaringen met dit boek in een tweede jaar voorbereidend beroeps leerden me dat dit sprookje echt wel kan voor de leeftijd van 14 jaar. Een korte beschrijving van de sfeer en de groep. Een klas van 12 meisjes van 13 à 14 jaar. Enkelen zeer stil, verlegen, moeilijke praters, anderen eerder brutaal, opstandig en harde roepers, daartussen nog 2 meisjes die door karakteriële problemen wat apart stonden. Het intelligentiepeil is zwak.

Een heterogene groep met één gemeenschappelijk probleem : zelfexpressie en communicatie. Ze konden maar op één manier opkomen voor zichzelf en uitdrukking geven aan hun gevoelens en verlangens nl. door ruzie te maken en te schelden. Dit had meestal het gekende gevolg dat ze vaak op hun kop kregen, en zelden iets bereikten.

Ik wilde met deze groep in de eerste plaats hieraan werken door hoofdzakelijk tijdens de lessen Nederlands en taalvaardigheid aan hun verbale expressie iets te doen. Spel, dialoogjes, toneel, interview, bandopnamen maken, leeskring, poëzie lezen en voordragen, fragmenten uit jeugdboeken inleven, verslag uitbrengen, expressief lezen, vrij en creatief schrijven, allemaal activiteiten waardoor er langzaam een open en prettige sfeer groeide. De minste praters durfden meer en de luide roepers kregen meer inhoud. Wat vooral belangrijk was om het experiment te wagen met het boek "Sprotje" was het gezamenlijk plezier in spel en fantasie. Ze vonden spelen plezant. Ze hadden geproefd van de veiligheid die de fantasie- en spelwerkelijkheid hun bood. Het project rond het prentenboek werd een succes. En vooral de teken- en schrijffresultaten die achteraf in de klas werden opgehangen, gaven de leerlingen veel vreugde en erkenning, doordat andere leerkrachten zeer positief op hun werk reageerden. Een ware beloning voor deze in ons schoolstelsel toch erg benadeelde kinderen.

De illustraties bij dit artikel zijn resultaten van opdrachten 5, 7 en 8 en werden gemaakt door de meisjes uit de bovenbeschreven groep.

Andere ervaringen in een onvoorbereide klas, leerlingen die ik niet kende en die mijn manier van werken niet kenden, leerden me dat het boek geen boek is om mee te beginnen. Leerlingen staan weigerachtig tegenover de sprookjesvorm. Voor hen is de sprookjestijd gepasseerd, (denken ze). Het moet allemaal echt en werkelijk zijn om goed te zijn: t.v.-invloed? "Het is voor kleuters" wordt er dan minachtend geroepen. Als je voor die barrière komt te staan betekent dit dat er nog veel voorbereidingswerk met die groep te leveren valt op weg naar spelbereidheid en openheid. Natuurlijk is niet ieder boek, elk onderwerp voor iedere klas bruikbaar. Ik blijf er wel bij dat prentenboeken zeer waardevol zijn voor iedereen én voor het onderwijs.

Een schrijver en tekenaar als Leo Lionni die met een minimum aan tekst en met prachtige eenvoudige tekeningen de kern der dingen raakt, vind ik persoonlijk onovertrefbaar. Dat benadert poëzie. Graag geef ik hierbij enkele titels van volgens mij mooie en geschikte prentenboeken :

"Frederick" Leo Lionni- Deventer

"Blauwtje en Geeltje" L. Lionni - Deventer

"Wil je mijn vriendje zijn?" E. Carla

"Drommels wat een rommel" A. Foreman- Bussum

"Max en de Maximonsters" M. Sendak - Rotterdam

"Als je maar vriendjes hebt" F.C. Waechter -Rotterdam

"Ik zeg, je bent een beer"

"Het eiland van de Skog"

Linda Van der Auwera

Bibliografie :

"Werken met prentenboeken" Reina van Ballegooijen. Het Beste uit Moer 69-78, p. 118

"Rondom prentenboeken 1 en 2" Rien Haak. Het Beste uit Moer 69-78 p. 103.

"Werken met boeken" Commissie Modernisering Moedertaalonderwijs - discussienota over literatuuronderwijs aan kinderen tot 12 jaar.

"Kies een goed kinder- en jeugdboek" Infodok Leuven.

